

Ještě k malířské výzdobě kláštera v Kladrubech

Vratislav RYŠAVÝ

1

Mělo by asi být dobrým zvykem případné omyly nebo nepřesnosti ve vlastních publikacích co nejdříve po jejich zjištění korigovat. Můj článek v posledním čísle Zpráv památkové péče nazvaný *Další nálezy k architektuře, sochařství a malířství v klášterním areálu v Kladrubech* (Zprávy památkové péče 67, 2007, č. 2, s. 119n.) byl shrnutím výzkumného úkolu týkajícího se kláštera v Kladrubech u Stříbra. Má práce na tomto úkolu probíhala v letech 1997–2002. Výstup v podobě odborného článku jsem však dokázal realizovat až o řadu roků později, na základě informací získaných především v archívech před více lety. Při plném pracovním nasazení jsem v případě článku nemohl velké množství archivních materiálů a odborné literatury opětně procházet a informace, získávané kvůli časové omezenosti většinou velmi intenzivním tempem, ještě jednou prohlédnout, případně korigovat. Protože poznání je však procesem stále probíhajícím, narazil jsem zcela nedávno, bohužel již těsně po vydání článku, při opětném studiu všech možných archivních materiálů týkajících se kladrubského kláštera, které jsem prováděl kvůli naprosto jinému objektu na jeho panství, na další prameny i odbornou literaturu. Abych alespoň dodatečně korigoval některé omyly, zveřejňuji k svému výše zmiňovanému článku tento dodatek, který je ale zároveň i jeho aktualizací a obo-

hacením o další zjištění z archivních fondů, jež jsem dříve neznal, popřípadě i o zatím mnou nepublikované nálezy staršího data.

V článku uvedené archivní doklady činnosti malíře Václava Samuela Theodora Schmidta, pocházejícího z Plané u Mariánských Lázní, na podzim roku 1720 a následujícího roku 1721 v Kladrubech se nemohly týkat fresek v transeptu kladrubského klášterního kostela, protože ty nebyly hotové ještě ani ke dni 5. července 1726. Svědčí o tom naprosto jednoznačně latinský list kladrubského opata Maura Finzgutha břeňovskému opatu s uvedeným datem (publikoval už J. Neumann ve svém článku *Neznámá díla Cosmy Damiana a Egida Quirina Asamů v Kladrubech*, in: *Umění XXXVIII*, 1990, s. 441). Tuto formulaci jsem bohužel, samozřejmě neúmyslně, přehlédl. Z dopisu M. Finzgutha je navíc jasné, že zbývající malby „nad menším (bočním) portálem (v transeptu) a nad sakristií (přesněji nade dveřmi do tehdejší sakristie)“ měly patřit ke zbytku maleb Cosmy Damiana Asama v kladrubském klášterním chrámu, které tam měly být ještě provedeny. Menší výtvarná kvalita provedení i odlišná, měkčí barevnost než u maleb bočních stěn hlavní lodi a kněžiště kostela je evidentní a J. Neumannem byla vysvětlena a interpretována jako dílo některého Asamova dílenského pomocníka. Minimálně koncepce obou těchto maleb by pak

Obr. 1. *Rabštejn nad Střelou (okres Plzeň-sever), zámek, nástropní malby v sále. (Foto V. Tůma, 1963)*

logicky měla být dílem C. D. Asama. Přemalby při restaurování obou těchto děl nebyly nikde nalezeny. Zbývá už jen otázka, který z Asamových dílenských pomocníků tu pracoval.

Práce V. S. T. Schmidta by se pak týkala nejpravděpodobněji něčeho v tehdy právě obnovovaném městském kostele sv. Jakuba Apoštola, který spolu s farou vyhořel při velkém požáru městečka Kladruby v roce 1711. Ještě v roce 1715 nebylo kam zavěsit zvony, přelité po požáru známým zvonařem Janem Pernerem, protože kostel do té doby nebyl obnoven (SOKA Tachov, AM Kladruby, kronika, vázaný a dodatečně stránkovaný německý rukopis, s. 10n. Také NA v Praze, ŘA – B, kart. 139, složka De fabrica Ecclesiae, latinský list kladrubského opata M. Finzgutha břeňovskému opatu s datem 4. 8. 1711. – Tyto archiválie mi nebyly dříve známy). Městský kostel v Kladrubech pak sloužil obci i farnosti, ale nebyl dostatečně udržovaný, protože se v něm roku 1772 dne 29. prosince zřítla „tabulatura“, nejspíše táflováný nebo malovaný strop. Konstrukce stavby byla natolik sešlá, že kostel musel být zbořen a na jeho místě byl postaven úplně nový. (SOKA Tachov, FÚ Kladruby, Farní kronika, vázaný

2

Obr. 2. Rabštejn nad Sřelou (okres Plzeň-sever), zámek, nástropní malby v sále. (Foto V. Tůma, 1963)

V článku *Další nálezy k architektuře, sochařství a malířství v klášterním areálu v Kladrubech* je ještě jeden omyl, naštěstí již nepodstatný. Požár z jara roku 1671 se netýkal kláštera v Kladrubech, nýbrž kláštera v Břevnově. V archivním souboru korespondence kladrubských opatů s arcipaty břevnovskými sice výrazně převažují dopisy kladrubských opatů břevnovským, ale občas se objeví i list adresovaný opačně a právě zde došlo k přehlédnutí. Další informace o stavební činnosti v kladrubském klášteře až do roku 1681 včetně jsou ale nesporné a plně platí.

a stránkovaný latinsko-německý rukopis. – Také tento pramen mi nebyl dříve znám.)

Ze Schmidtova životopisu víme, že měl být za svého pobytu v Bavorsku žákem a pomocníkem „dvorního malíře ve Freysingu“, což byl s velkou pravděpodobností právě C. D. Asam, provádějící fresky v tamním dómu v roce 1723. Lze tu tedy předpokládat i nějaký osobní kontakt, ale až pozdější, z nějaké jeho následující studijní cesty do Bavor.

Z písemných pramenů však víme, že někdy před rokem 1730 pracoval na Kladrubech vedle V. S. T. Schmidta i Jan Filip Bornschlägel. Ten je v současné době chápán především jako štafír a umělecký podnikatel. V dopise hraběnky Marie Gabriely Lažanské, rozené Černínové z Chudenic, hraběti Františku Josefovi Černínovi z Chudenic ze dne 25. 1. 1730 (citovaném v článku *Další nálezy k architektuře, sochařství a malířství v klášterním areálu v Kladrubech*) je pro malby a zařizování nového kostela v Žihlí doporučován právě Bornschlägel a jsou zde také uvedeny některé jeho práce v západních Čechách. Vedle v článku zmíněných prací v Kladrubech (blíže bohužel nespecifikovaných) a v Manětíně (kde je uvedeno štafírování hlavního oltáře a kazatelny ve hřbitovním kostele sv. Barbory) je jmenována ještě další lokalita, v článku nezmíněná. Hraběnka Marie Gabriela Lažanská už totiž dříve téhož Bornschlägela doporučila F. J. Černínovi „pro práce v Rabštejně“. Protože tamní kostel byl postaven těsně po roce 1700 (1701–1702) a hned poté

i zařizován (NA v Praze, APA C 100, kart. 967, 972), nejeví se jako příliš pravděpodobné, že by zmíněné práce byly štafírováním oltářů nebo kazatelny v tomto kostele. Pravděpodobnější jsou nějaké práce uvnitř zámku, nejspíše by pak připadaly v úvahu nástěnné nebo nástropní malby interiéru, především nástropní malba sálu.

Zatím se jimi nikdo blíže nezabýval, ale možná, že právě tyto malby mohou být klíčem k autorství maleb v transeptu klášterního kostela v Kladrubech. Jako štafír musel Bornschlägel umět malovat; štafírování bylo běžně zadáváno i malířům poměrně zvučných jmen – například v roce 1739 štafírování hlavního oltáře v arciděkanském kostele v Klatovech malíři Janu Jiřímu Schmidtovi, měšťanu Menšího města pražského, který měl tehdy již za sebou své nejvýznamnější práce v předních rakouských kláštřích Klosterneuburg a Zwettl (NA v Praze, APA, kart. 1262, 1263).

Kontakty Jana Filipa Bornschlägela a C. D. Asama byly poměrně těsné, o čemž svědčí i fakt, že Bornschlägel byl Asamovým švagrem – vzal si za ženu jeho sestru Marii Salome. Bornschlägel, narozený v roce 1699, by v době provedení maleb v Kladrubech byl ve věku obvyklého ukončení tovaryšské práce a začátku samostatnější činnosti. Mohla by tím být zodpovězena i otázka, jak se dostal do českého prostředí – ve zmiňovaném dopise hraběnky Lažanské je jeho činnost v Kladrubech uváděna na prvním místě a nemusela se nutně týkat jen štafírování oltářů.